

PRVA KATEHEZA

OBITELJ DANAS

SINKO, ZAŠTO SI NAM TO UČINIO? GLE, OTAC TVOJ I JA ŽALOSNI SMO TE TRAŽILI.

(Lk 2,48)

Marijo, ženo oslušivanja, daj nam otvorene uši;
 daj da možemo slušati riječ tvojega sina Isusa
 među tisućama riječi ovoga svijeta;
 daj da umijemo oslušivati stvarnost u kojoj živimo,
 svaku osobu koju susrećemo,
 posebice onu siromašnu, potrebitu, u nevolji.
 Marijo, ženo odluke,
 rasvijetli naš um i naše srce,
 kako bismo znali biti poslušni riječi tvojega sina Isusa,
 bez oklijevanja.
 Daruj nam hrabrost odlučivanja
 da ne dopustimo drugima da usmjeravaju naš život.
 Marijo, ženo akcije,
 daj da naše ruke i naše noge brzo hitaju drugima,
 kako bi donijele ljubav tvojega sina Isusa,
 kako bi, poput tebe, svijetu donijele svjetlo evanđelja.

Amen.

(papa Franjo, Trg svetog Petra, 31. svibnja 2013.)

Evanđelja nam donose vrlo malo pripovijesti o životu Svete obitelji iz Nazareta. Imajući u vidu da je Isus živio u Nazaretu sa svojom obitelji oko trideset godina, puno toga je ostavljeno našoj mašti. Malobrojne zgode koje su nam prenesene tako postaju presudnima za otkrivanje otajstva te obitelji. Jedina koja nam prikazuje dvanaestogodišnjeg Isusa (u to vrijeme to nije tek dob dječaka, nego osobe koja je netom navršila dob zrelosti) kako razgovara sa svojim roditeljima, nalazi se u Evanđelju po Luki. Riječ je o pripovijesti o pronalaženju Isusa u hramu. Zacijelo bismo očekivali idiličnu pripovijest o Svetoj obitelji, otprilike poput reklamnih spotova u kojima su svi članovi obitelji lijepi, uvijek nasmiješeni i radosni, u potpunome međusobnom razumijevanju. Međutim, na naše veliko čuđenje, Evanđelje nam donosi potpuno drukčiju priču. Govoreći aktualnim rječnikom, nazaretska je obitelj *u krizi*.

Marija i Josip vrlo su pobožne osobe i svake godine, kao što nam Luka pripovijeda, o blagdanu Pashe idu u jeruzalemski hram vodeći sa sobom Isusa, kako bi i njega odgojili u tim vjerskim običajima. Ali odjednom, na povratku iz Jeruzalema, nakon dana hoda, ne pronalaze Isusa među suputnicima. Ova obitelj moli, no, kako se čini, njihova molitva i pobožnost nisu ih poštedjeli nemilih obiteljskih

dogadaja. Zamislimo, stoga, kako su se Marija i Josip mogli osjećati suočeni s tim posve nepredviđenim događajem. Otac, a još više majka, može vrlo dobro razumjeti tjeskobu koja obuzima roditelja kad ne uspijeva pronaći svoje dijete i ne zna gdje ga tražiti. Ukratko, Sveta obitelj ne prikazuje se u najboljem svjetlu i čini se kao da nam ne daje dobar primjer pa nam, stoga, ne može služiti ni kao uzor.

Zašto evanđelist Luka želi ispričati i povijesti ostaviti tako dramatičan događaj? Pripovijest mijenja naš način razmišljanja o Svetoj obitelji i usmjerava nas u drugom smjeru, prema većem otajstvu koje nadilazi naše razumijevanje. U pobudnici *Amoris laetitia*, papa Franjo nam otvara oči upravo za to otajstvo: »Biblija obiluje obiteljima, pokoljenjima, ljubavnim pričama i obiteljskim krizama, i to od prve stranice gdje se pojavljuje obitelj Adama i Eve, sa svojim bremenom nasilja, ali također snagom života koji dalje teče (usp. Post 4).« (AL 8).

Božja nam riječ uopće ne donosi idealnu i apstraktnu sliku obitelji, kako bismo mi to očekivali, nego nam stavlja pred oči niz pripovijesti o konkretnim obiteljima, s njihovim posebnim i jedinstvenim problematikama, poteškoćama i izazovima. Riječ nas prenosi u stvarnosti u kojima je »prisutnost patnje, zla i nasilja koji razdiru život obitelji i njezino duboko zajedništvo života i ljubavi« (AL 19). Isto tako, pred nas stavlja »sliku nazaretske obitelji, s njezinom svakodnevicom koju čine napori pa čak i veliki strahovi, kao kad se susrela s neshvatljivim Herodovim nasiljem. Ovo potonje iskustvo na tragičan način se i danas ponavlja u mnogim obiteljima izbjeglica koje se osjećaju odbačenima i bespomoćnima.« (AL 30).

Naglasak, dakle, nije na odsutnosti krize u obitelji (ne postoji niti jedna obitelj, niti Sveta obitelj, koja bi toga bila izuzeta), nego kako reagirati u bilo kojoj krizi. Lukin izvještaj u svojoj dalekosežnosti i konkretnosti, nudi svim obiteljima one glavne smjernice koje postaju životna škola za svakoga. U prvi mah ćemo mi, roditelji sadašnjega vremena, odmah pomisliti na nerazboritost Josipa i Marije, koji su svoga sina ostavili samoga i bez pratnje cijeli dan putovanja na povratku kući. Međutim, u tadašnjoj se kulturi Isusa ne smatra više maloljetnikom, zbog čega se prema njemu odnose u skladu s njegovom dobi. Osim toga, možemo uočiti još jedno puno dublje značenje koje se opisuje pojmom »odgojni izazov«, često korištenim u društvenom i crkvenome okruženju. U tome smislu Papa nam svima nudi dalekovidnu naznaku: »Ipak, pretjerana briga nije dobra za odgoj i ne smije se imati kontrolu nas svim situacijama u kojima se dijete može naći i kroz koje može prolaziti. [...] Pravo pitanje, dakle, nije gdje je naše dijete fizički, s kim je u ovom trenutku, nego gdje je u egzistencijalnom smislu, gdje se nalazi sa stajališta svojih uvjerenja, ciljeva, želja i životnih planova. Zato pitanja koja postavljamo roditeljima glase: Pokušavamo li shvatiti 'gdje' su djeca doista u svome hodu? Gdje je stvarno njihova duša, znamo li to? I prije svega: želimo li to znati?« (AL 261).

Susrećemo brojne roditelje obuzete brigom i željom da njihovo dijete sudjeluje u mnogim aktivnostima poput edukativnih, sportskih i umjetničkih. Možda djecu guraju i u one aktivnosti

kojima su se i sami u svojoj mlađoj dobi željeli baviti, ali se nikad ne zaustave, pa ni na trenutak, kako bi zavirili u djetetovo srce. Josip i Marija preuzimaju taj rizik sa svom tjeskobom koju on nosi, i tek nakon tri dana, tri duga i beskonačna dana, pronalaze Isusa u hramu. Njihova prva reakcija je zapanjenost odnosno iznenađenost jer, kako čitamo u pobudnici: *»Neizbježno je da nas svako dijete iznenadi s idejama i planovima koji su plod te slobode, da razbije naše sheme, i dobro je da je tako. Jedna je od odgojnih zadaća poticanje odgovornog korištenja slobode kako bi djeca kad se nađu pred nekim problemom donosila dobre, smislene i pametne odluke. To znači odgajati osobe koje će lako shvatiti da je njihov vlastiti život i život zajednice u njihovim rukama i da je ta sloboda velik dar.«* (AL 262).

Dijete je uvijek iznenađenje, uvijek tajna za roditelje, još od njegova začeca. *»Zahvaljujući znanstvenom napretku, danas se može unaprijed znati koju će boju kose imati dijete ili od kojih će bolesti možda patiti u budućnosti, jer su sve somatske osobine te osobe upisane u njezinom genetskom kodu već u embrionalnom stadiju. No samo Otac koji ga je stvorio u potpunosti ga poznaje. Jedino on zna ono što je najdragocjenije, ono što je najvažnije, jer zna tko je to dijete, koji je njegov najdublji identitet.«* (AL 170). Stoga, pred misterijem djeteta najiskreniji stav nikada ne može biti onaj prosuđivanja, razočaranja, optuživanja i osude. Koliko puta preko roditeljskih usana pređu, za dijete pogubne, riječi i izjave poput: *»Ti nisi dijete koje sam očekivao!«* A najsvetiji stav koji roditelji mogu zauzeti doživljavajući dijete kao živ odraz svoje ljubavi, trajni znak bračnog jedinstva, te živu i nerazrješivu sintezu svojih bića kao oca i majke (usp. AL 165), jest da budu otvoreni Božjem iznenađenju. To se ne ostvaruje na kakav spiritualistički ili nadljudski način. Jasno, neočekivani događaji nas uznemiruju i izazivaju tjeskobu, kao što je to bio slučaj s Josipom i Marijom, za koje se upravo stoga i navodi da su žalosni, odnosno tjeskobni tražili Isusa.

Evandjelje ne dehumanizira ljudsko srce, nego poštuje i daje ton osjećajima, koji nisu ni dobri ni loši. Istodobno nas uči kako se odnositi prema vlastitim osjećajima. Moramo se uvijek preispitati i pitati. Josip i Marija postavljaju pitanje Isusu. Štoviše, u ime njih oboje to čini upravo Marija. Onih nekoliko riječi koje ona rabi otvaraju nam, na izvanredan način, istinski misterij roditeljstva: *»Sinko, zašto si nam to učinio? Gle, otac tvoj i ja žalosni smo te tražili.«* (Lk 2,48). Dijete uvijek ostaje dijete i kao takva ga treba zvati, priznati i voljeti. Dijete uvijek valja tražiti i pitati, nikad optužiti i osuditi, a roditelj se nikad ne smije plašiti ući u odnos s djetetom i reći: *»Zašto si mi to učinio?«* Nije riječ o moralnome pravilu, o dužnosti ili o onome što je ispravno a što pogrešno. Važan je odnos, u ovome slučaju to je temeljan odnos između roditelja i djeteta. Marija ide i korak dalje. Ona ne samo da očituje odnos između roditelja i djeteta, nego i odnos među ocem, majkom i sinom u njegovoj punini i cjelovitosti. Upravo je ona, majka, ta koja govori, ne samo u svoje ime, nego prvo u ime oca, a potom u svoje.

Iza ovoga redosljeda krije se izvanredan red očinstva i majčinstva u odnosu na potomka. Papa Franjo potvrđuje da »svaki od suprugâ 'pridonosi svaki na svoj način odgoju djeteta. Poštovati djetetovo dostojanstvo znači potvrditi njegovu potrebu i njegovo prirodno pravo da ima majku i oca'. Nije riječ samo o ljubavi oca i majke, uzetih zasebno, nego i o njihovoj uzajamnoj ljubavi, shvaćenoj kao izvor vlastita života, kao gnijezdo koje prima i kao čvrst temelj obitelji. U protivnom, dijete postaje poput neke igračke prepuštene hiru pojedinca. I jedno i drugo, i muž i žena, otac i majka, 'znaju da su suradnici ljubavi Boga Stvoritelja i takoreći njezini tumači'. Oni svojoj djeci pokazuju Gospodinovo majčinsko i očinsko lice.« (AL 172).

Zašto govori Marija, a ne Josip? Zašto prvo spominje supruga? Pitamo se jer nikako ne možemo poreći jedinstvenost odnosa majke s djetetom koje je začeto i nošeno u njezinoj utrobi: ona je ta koja »suraduje s Bogom u nastanku čuda novog života« (AL 168). Nošenje djeteta u sebi, u svojoj utrobi, nije samo anatomski, fiziološki ili privremeni element majčinstva, već potvrđuje trajnu dimenziju karakterističnu za majčinstvo. Marija se obraća Isusu, jer s njim ima bliskiji odnos, a istodobno (ono što bi trebale naučiti činiti sve današnje majke) ona posreduje za Josipa ukazujući da očinstvo prethodi majčinstvu. Ovdje smo daleko od kulturološkoga, društvenoga, moralnoga, ili pak od seksističkog govora u kojem bi se isticao prioritet oca u odnosu na majku. Pripovijest iz Evanđelja usmjerava naš pogled puno dalje, u dubinu i visinu: otac je otac time što je znak Božjeg očinstva. Čemu smo, naprotiv, danas svjedoci? Naše društvo je »'društvo bez očeva'. Kaže se da je u zapadnoj kulturi lik oca simbolično odsutan, manjkav, izbljedio.« (AL 176). Evanđelje nas tako prosvjetljuje u vezi s temeljnom istinom: »da 'djeca trebaju naći oca koji ih čeka kada se vraćaju nakon doživljenih neuspjeha i promašaja. Ona će učiniti sve da to ne priznaju, da to ne pokažu, no to im je potrebno'.« (AL 177).

Ako Marija i Josip uspijevaju komunicirati kao majka i otac u odnosu na Isusa, to je stoga što je, u biti, živo njihovo bračno zajedništvo. Toliko puta zaboravljamo da temelj roditeljstva nisu djeca (roditeljima se ne postaje samim rođenjem djeteta, za što je Josip konkretan primjer), nego bračni odnos supružnika. Naime, temeljna kriza koju danas više nego ikad doživljavaju obitelji, odnosi se upravo na emocionalnu nepismenost koja se, polazeći baš od temeljnog odnosa među supružnicima, prelijeva u sva ostala područja, rađajući kulturu privremenoga. Papa Franjo u tomu kontekstu ističe: »Tu mislim, primjerice, na brzinu kojom ljudi prelaze iz jednog osjećajnog odnosa u drugi. Oni misle da se, kao na društvenim mrežama, ljubav može spojiti ili prekinuti po korisnikovom nahođenju, a odnos brzo 'blokirati'. Mislim također na strahove vezane uz stalnu opredijeljenost, opsjednutost slobodnim vremenom i odnose koji se odvajaju, cijene i koriste, i održavaju se isključivo ako su sredstvo za liječenje usamljenosti, ako pružaju zaštitu ili da bi se dobila neka usluga. S afektivnim odnosima postupamo jednako kao s materijalnim predmetima i okolišem: sve je to za jednokratnu upotrebu, svatko koristi i baca, rasipa i trga, izrabljuje i cijedi sve do posljednje kapi. Zatim, zbogom.« (AL 39).

Sve to, naravno, obeshrabruje mlade naraštaje da zasnuju obitelj, preplašene neuspjehom onih koji su to učinili prije njih. U tom smislu, nazaretska obitelj postaje, ne idealan, nego realan svjetionik, jer i ona, u proturječjima i apsurdnu životnih događaja, pokazuje svim naraštajima »*radost ljubavi*« (AL 1) koja se živi unutar zidova obiteljskoga doma. Stoga Sveti Otac odlučno tvrdi: »*Savez ljubavi i vjernosti, od kojega živi nazaretska Sveta obitelj, rasyjetljuje načelo koje oblikuje svaku obitelj te ju osposobljuje za hrvanje sa životnim i povijesnim zgodama i nezgodama. Na tome temelju sve obitelji, pa i u slabosti, mogu biti svjetlo u mraku svijeta. To nam pomaže da razumijemo obiteljski način života. Neka nas Nazaret podsjeti što je obitelj, što zajedništvo ljubavi, što njezina ozbiljna, jednostavna ljepota i sveti, nepovrjedivi značaj; neka nam pokaže kako je sladak i nezamjenjiv odgoj u obitelji te nas pouči njezinoj naravnoj svrsi u društvenom poretku.*« (Al 66). Želimo li naučiti što je obitelj, izbacimo idealistički model koji imamo u svojoj glavi i promatramo Svetu obitelj, koja svima pokazuje kako su kritični događaji u životu neiscrpan izvor milosti i posvećenja za cijeli svijet.

U obitelji

Razmislimo

1. Što znači da obiteljska kriza može postati neiscrpnim izvorom milosti?
2. Prema vašemu mišljenju, u čemu je posebnost majčinstva, odnosno očinstva?

Živimo

1. Zacijelo u vašemu bračnom i obiteljskom životu nisu nedostajali teškoće i problemi, takozvane *krize*. Kako ste se s njima suočili? A kako ste se trebali suočiti s njima u svjetlu ove kateheze?
2. Kako živiš svoje očinstvo ili majčinstvo u odnosu spram supružnika kojega je Bog stavio uz tebe? Kako tvoje dijete ili djeca mogu doživjeti odnos između očinstva i majčinstva?

U Crkvi

Razmislimo

1. Zašto je ljepoti kulture vječne ljubavi teško biti privlačna u odnosu na kulturu privremenoga?
2. U kojemu je smislu Božje očinstvo temelj svakoga ovozemaljskog roditeljstva?

Živimo

1. Kako bi crkvena zajednica trebala djelovati u mnogobrojnim i čestim obiteljskim krizama? Koje sve načine, metode, sredstva, prostore i ostale vrste pomoći pozvana je ponuditi?
2. Biti očevi i majke najteže je i najsloženije poslanje. Na koji način je Crkva pozvana dati svoj doprinos tomu posebnomu i jedinstvenomu poslanju?